

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt IV. Acquisitio, possessio, amissio diuitiarum, quantis miserijs sit
obnoxia?

urn:nbn:de:hbz:466:1-45699

Stobæus
serm. 17.

qua necessaria forent, cum ditare, quam ditescere magis regium esse ditaret. Quin ipse Epicurus, querenti, quo modo quis ditesceret, respondit: *Non augendo opes, sed minuendo cupiditates.* Et quoniam *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit,*

debet amorem nummi minuere, quisquis vult minuere cupiditatem. Quamdiu autem cupidus manet, verè diues non est. Et si enim habeat multa, tamen ostendit, se egere multis, si cupit multa. Diuitem autem esse, non est, habere multa, sed non indigere multis. Sicut satur non est, qui adhuc sitit, aut esurit, et si plurimum vorauerit, aut potauerit; is autem, etiamsi parum comederit, aut biberit, satur vocatur, quem nec fames vrget, nec sitis vrte: ita ille diues non est, qui quamuis multas diuitias sit consecutus, tamen plures appetit, quippe quia auri sacram famem non extinxit; ille autem, qui opes contemnit, diues est, quia habet quidquid cupit. Inde igitur felicior est, vnde ditior, & inde ditior, vnde pauperior. Et hoc est, quod diuinæ litteræ aiunt: *Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane:* itemque. *Est quasi diues, cum nihil habeat; & est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit.* Appositè D. Hieronymus: *Habeat quis multas pecuniarum facultates, inquit, si in eis non extollitur, pauperem; non habeat aliquid, & cupiat, & infletur, inter diuites reprobos eum deputat Dominus: quia diuites & pauperes in corde interrogat Deus, non in arca, aut in domo.* Quin & apud homines diuitiæ sunt maximæ, non egere diuitijs; & ille est pauperior, qui pluribus eget: pauperimus ergo, qui quàm plurima concupiscit, quia ostendit se quàm plurimis indigere. Talis autem est, quisquis

Senec. in
Herc. Furem.
tc.

*Componit opes gazis inbians,
Et congesto pauper in auro est.*

C A P V T I V.

*Acquisitio, possessio, amissio diuitiarum quantis miseris
sit obnoxia?*

I.

Vi, ex istorum sententia, pauperes iudicat esse diuitibus feliciores, lætatur, non queritur, si opibus amissis in statum incidit feliciorum; satisque se opulentum arbitratur, qui

qui videt sibi nihil deesse. Cui autem appetendæ videntur diuitiæ, demonstrat se tamquam famelicum nondum esse satiatum, illudq; ipsum, quod appetit, sibi deesse profitetur; atq; eam ipsam ob causam non negat se egere. Itaq; *melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane*, neque enim eo, quod habet contentus est; cum interea pauper sufficiat sibi. Hoc planè ita est, & tamè tantus mortalium numerus censet diuitias, præ paupertate, appetendas. Et ista sententia, ait S. Chrysostomus, non solum terra mariq; seruatur, sed vsque ad ipsas nubes, & sidera ascendit. Noni & ego, quod non tam ista sententia, quam flamma est, qua & istum vastat orbem terrarum, & qui extinguat quidem nullus est, qui accendunt verò & magis magisq; inflamment, multi sunt; omnes enim faciunt huic malo, non solum illi qui ab eo capti sunt, sed & qui nondum illuc videntur ingressi, & unumquemq; hominem videns, siue vir ille, siue femina sit; seruus, aut liber, diues, aut pauper, pro viribus suis incendio huic, materiam & onera comportare, & die ac nocte in eius ministerijs vigilare. Onera dico non ligni, aut fœni: non enim talis est flamma, qua ista consumat, sed anima sua & corporis, iniqua & iniusta ei opera deferunt, his enim accenditur ignis iste. Nam & ipsi diuites etiam si totum orbem esset possibile possideri a singulis, adhuc in desiderio eius arderent: pauperes verò, dum cupiunt diuitibus exequari, insatiabilem rabiem patiuntur, insaniunt, furunt, & in tantum amor pecunie omnem animam fatigat, vt nec coniugis aut filiorum amor locum det: quibus affectibus, inter homines nihil præfertur: amor autem pecunia omnia hæc huiusmodi deiecit, & pedibus conculcat. Ita velut fera quedam, & domina crudelis omnium possidet corda, & tyrannica dominatione deuincit, sicut vt barbarus, feruet crudeliter vt tyrannus, debacchatur impudenter vt meretrix, nusquam miseretur, nusquam pudet, terribilis & dira est, & tamen suavis, & amabilis hominibus videtur, & dulcior melle, cum ipsa eis præcipitia quotidie paret. Expeditur hoc ab eis, & adhuc desideratur, & per innumeras mortes latantur se ad eius ianuam saltem peruenisse: volutari namq; in cœno eius, tamquam sues delectantur, & vt chiantari sterco eius enoluerè. Quo modo ergo sanabimus mentes huiusmodi, irrationabilia illa, qua diximus, qua se huiusmodi sordibus volutant? Transferri ab his non possunt, utpote intellectu, & ratione carentia: nobis autem nunc sermo ad homines habetur, quibus

Prou. 12. 9.

S. Chrysost.
hom. quod
nemo lædi-
tur nisi à se
ipso.

intellectus inest. Superest, ut audire velint, & facile de eo non isto poterunt liberari. Audiant ergo, quid secum ferat diuitiarum acquisitio, quid pariat eorundem possessio, quem dolorem relinquat illarum amissio, si appetantur, aut nimium amentur, discantq; amorem deponere, & frangere tam noxium appetitum. Multi enim etiam olim opes rem *quasitu difficilem, custoditu anxiam, amissu stobilem* vocauerunt.

Francisc. Pe-
sarcha. c. 53.

II.

Frangetur autem imprimis, si perpendere velimus ipsum appetitum, qui cum diuitiarum acquisitione coniunctus est, immo & præcedit. Cura enim nimia & intempestiuum studium rerum temporalium voluntatem intemperanti affectu inuiscatam rapit, ut nihil non moliat, sollicitaq; scrutetur omnia, ne ab eorum adeptione impedita voto suo excidat. Per hoc ardens desiderium voluntas capta, etiam intellectum in rem amatam defigit, atque ad eam irrequieto motu vbi libet vestigandam, supra quam mediocritatis fines ferant, circumagat, idcirco exsculpuntur imprudentia iudicia, ob quæ spinosæ illæ sollicitudines inter peccata prudentiæ opposita numerantur. Sollicitudo enim nimia rerum caducarum rationem absorbet, nimis cogitationibus, de eiusmodi bonis acquirendis, vel conseruandis, vel non amittendis: quod est prudentiæ aduersum. Accedit, quod effrenis amor rerum istarum etiam faciat temporalia, quæ avarus sibi tamquam fines proponit, non, qualia in se sunt, apparere, sed qualia iuxta prauum amorem dispositionemq; hominis apparent. Hinc imprudens & peruersum de rebus iudicium existit. Atque idcirco D. Chrysostomus ait, *amorem pecunia euertere, seu deicere, & pedibus conculcare eos affectus, quibus inter homines nihil præfertur, adigere ad insatiabilem rabiem, facere ut insaniant & furant*, atque, vno verbo, ut ex hominibus ad alia natis, tyranni, barbari, denique fera fiant. Qua de causa & Aristoteles monet, homini qui prudentiam amat, cauendum esse affectum prauum, quo intellectus per consensum obtenebratur, & à formatione veri de rebus iudicij abducitur; & cæcus fit ibi, vbi se maximè putat esse oculatum.

Laurent. Iu-
stin in ligno
vitæ tract. 4.
cap. 5.

Scitè D. Laurentius scribit, hanc esse prudentiam terrenam, de qua scriptum cenfer illud Baruch: *Filij Agar qui exquisierunt prudentiam, qua de terra est, negotiatores Mercha, & Theman, & fabulatores.*

tores, & exquisitores prudentia, & intelligentia; viam autem sapientia nescierunt, nec commemorati sunt semitas eius. An non ergo ipsa hæc sollicitudo mentes hominum excæcans dignam se esse, quæ horreatur, ostendit? Non sine causa Plutum poetæ cæcum finxerunt, facit enim cæcos, qui se sinunt ab illo gubernari. Quapropter utique non possunt videre, paupertatem diuitijs esse præstantiorem; quæ, teste Aristotele, nihil fere aliud sunt, quam felix amentia, immò infelix.

Aristot. 2:
Rhet. c. 16.

Hic cæcus dux homines impellit ad sectandas opes. At qualisnam est, aut certè esse solet opum acquisitio? Satis esset ad diuitiarum contemptum, quòd non sine molesto labore acquirantur, nec sine molestioribus curis custodiantur, nec sine molestissimis luctibus amittantur, sed insuper iniquitas se ijs vbique intermiscet. Quantis laboribus inquirantur, testantur inprimis omnes, quicumq; agros fodiunt, arant, occant, serunt, & quisquis

III.

Sole sub ardenti flammæ demetit arua:

testantur item omnes mercenarij, operarij, opifices, & quotquot corium suunt, ligna cædunt, saxa è lapicidinis eruunt. Hi omnes in sudore vultus sui vescuntur pane. Subscribunt omnes hominum fortes, dum laudant diuersa sequentes.

Catull. de
nuptijs Pelei
& Thetidis.
Genes. 3. 19.

O fortunati mercatores, grauis annis

Miles ait, multo iam fractus membra labore,

Contra mercator, nauim iactantibus Austris,

Militia est potior &c.

Horat. lib. 1.
Satyr. 1.

Interim uterq; laborat, iste vt lucrum, ille vt spoliū reportet. Qui nauigant mare, enarrant pericula eius: & audientes auribus nostris admirabimur.

Eccli. 43. 26.

Impiger extremos currit mercator ad Indos

Per mare pauperiem fugiens.

Longum iter conficiendum est; aliena tellus adeunda; vitandi scopuli, breuia & syrtes; expectandi & superandi sæpe aduersi venti; excipiendi decumani fluctus; sustinendæ procellæ nauim, quatientes; atræ nubes & horridæ suspiciendæ; imbres, nimbi, turbines reliquæque tempestates despiciendæ, non rarò etiam ex naufragio tabula arripienda; denique sexcentæ sunt occasiones pereundi. Tanti fit aurum. In bello autem, quod plurimi non-

nisi

nisi prædæ causa amant, quis vult vigilias, famem, sitim, frigora, æstum, morbos, & mala cuncta militaria enarrare? Quam multum *trium nummum causa subeunt sub falas*, vt Comicus loquitur? applicant scalas, conscendunt muros, neque sciunt, vnde contorta falarica veniat; aut vnde fulminent e manibus aut turribus, aut propugnaculis tormenta. Vno verbo, hi Martij pupilli vel dandis, vel accipiendis vulneribus stipendia merentur, semper vel suo sanguine cruenti, vel alieno, seu occidant, seu occidantur. Nemo mihi obijciat eos, qui domi sessitantes fœnus exercent, & per vsuras, aut alios dolos fraudesque rem suam augent. Hi enim nec interdium dormiunt, nec noctu quiescunt, semper sunt in suo calculo, semper computant, semper scribunt, legunt, relegunt, semper vigilantes sibi somnia fingunt. Quid multis opus est? ipsum aurum, teste S. Augustino, prouidens hominibus natura, *cum labore fecit queri, quod noluerat inueniri*. Addit paulò post: *Aurum quod arumna perquirat, quod auaritia cupit, quod sollicitudo custodit: aurum materia laborum, periculum possidentium: aurum enervatio virtutum; aurum malus dominus, proditor seruus.*

S. Augustin.
lib. de verbis
A& Apost.
serm. 2.

IV.

Neque enim sufficit in acquirendo auro esse laborem, qui tamen solus plurimos à virtute sectanda absterret, sed insuper plerumque habet auaritiam, fraudes, cædes, & meditata scelera connexa. Celebris fuit sententia Pythagoræ: *Imaginem Dei, ne geras in annulo*. Aiunt Pythagoram vel è diuinis libris, vel è diuinis viris, vel rationis ductu intellexisse, animam hominis esse imaginem Numinis; hanc ergo noluit in annulo aureo vel sculpendam, vel gerendam, sicut gemmæ in pala annuli gestantur. Quo symbolo voluit monere, ne mentem animamque nostram auro includamus, more eorum, qui nihil aliud cogitant, nihil aliud amant, nihil aliud sitiunt, nihil aliud quærunt, & negotiantur, nisi aurum & diuitias, atque ita animam suam, imaginem Dei, captiuam tenent, auro non decorantes, sed maculantes. Huc respexit ille, qui Syllæ nescio qua de re sese iactanti dixisse legitur: *Quo modo vir bonus esse potes, qui tantas possideas opes, cum à patre nihil tibi sit relictum? Qui nescit flagitijs parari opes, interroget corruptores euerforesque testamentorum, examinet fures, abigeos, prædones, latrones; consideret vsurarios, mangones, & Iudæos nostrates; & quos non?*

Plutarch. in
vita Syllæ.

Vt

Ut pecuniæ habeantur, prostrigatur fides, proditur patria, amittitur cælum, venditur anima diabolo, traditur Deus Iudæo. Neque enim satis est, Iudam hoc semel fecisse, adhuc hodie reperiuntur, qui ut nummos referant, deferunt hostiam consecratam, ad recutitos, impijs cultris conuulnerandam. Quis honor, quæ honestas, quæ nobilitas inesse potest auri argenti que sacculis, aut prædijs in hunc modum acquisitis? Et tamen quoties nobilitas non nisi his artibus comparatur?

Quod, apud puræ Latinitatis, sed non item puræ castitatis authorem Pandalus ostendit, qui *lenocinij mercede sortitus est Comitatum, & auream bullam sua nobilitatis posteritati nulla virtute comparatam demonstrauit. Cuius exemplo scriptor hæc subiungit.* In nobilitate multi sunt gradus, nisi Mariane; & sanè, si cuiuslibet originem quæras (sicut mea sententia fert) aut nullas nobilitates inuenias, aut admodum paucas, quæ sceleratum non habuerunt ortum. Cùm enim hos dici nobiles uideamus, qui diuitijs abundant, diuitia uero rarè virtutis sunt comites, quis non uidet ortum esse nobilitatis degenerem? Hunc usura ditauerunt: illum spolia: proditiones alium: hic ueneficis ditatus est: ille adulationibus: huic adulteria lucrum præbent: nonnullis mendacia profunt: quidam faciunt ex coninge questum: quidam ex natis: plerisque homicidia inuuant. Rarus est, qui iuste diuitias congregat. Nemo fastum amplum facit, nisi qui omnes mesit herbas. Congregant homines diuitias multas; nec unde ueniant, sed quam multa ueniant, querunt. Omnibus is uersus placet:

Vnde habeas quarit nemo: sed oportet habere.

Postquam uero plena est arca, tunc nobilitas poscitur: quæ sic quesita, nihil est aliud, quam præmium iniquitatis. Et paulò post. Non miror aureas vestes, equos, canes, ordinem famulorum, lautas mensas, marmoreas ades, villas, prædia, piscinas, iurisdictiones, siluas: nam hæc omnia stultus assequi potest, quem si quis nobilem dixerit, ipse fiet stultus. Hæc de nobilitate emta, non de illis, quos uirtus, aut fortitudo bellica, scientiæ uè nobilitauerunt. Huius enim nobilitatis origo honore dignissima semper iudicata est: empta autem nobilitas tanti faciendæ est, quanti pecunia, quæ utique non ornat eos, à quibus fuit, per furta, aut fraudes comparata. Quæ cum ita sint, sonne merito Christus diuitias cum spinis comparauit, quæ & pul-

E

chritudine

V.
Imperialis
Secretarius
in hist. de Em-
ryalo.

Matth. 13. 7. chritudine carent, & molestæ sunt rosas colligentibus, & denique vulnerant contrectantes. Longè sanè profundius aculeum imprimunt diuitiæ, quibus incautè manus iniiciuntur. Vno verbo, *pauper est, qui vult esse diues*; nec rarò dum quærit pecuniam, amittit vitam. Ita memorat Ioannes Nauclerus, Anno 1198. Richardum regem Angliæ, cùm audiisset quemdam militem Lemouicensis diocesis in suo castro thesaurum magnum reperisse, cupiditate accensum, à vicecomite Lemouicensi, ad quem securitatis causâ confugerat, militem repetiisse. Negatus est illi miles. Quare in dicto castro eum rex obsedit, thesauro potiturus. Sed neque arcem, neque militem, neque aurum cepit. Quippe cùm castrum noctes diesque quateret, rexque ipse oppugnantibus instaret, sagitta ictus interiit. Hoc habet, non thesaurum.

Lucan. lib. 3. belli ciu.

*Usque ad eò solus ferrum, mortemq; timere
Auri nescit amor,*

VI.

Durus cortex est nucis, sed eum vbi freris, dulcem nucleum reperies. An tales sunt diuitiæ? nequaquam: cum labore, & plerumque non sine scelere acquiruntur; cum solitudine, & rarò sine iniquitate, possidentur; cum dolore, & sæpe etiam desperatione amittuntur. Quanta sit sollicitudo opes partas seruandi, testatur

Horat. lib. 3. earm. od. 14. Plaut in Aulul.

Horatius ita canens:

Crescentem sequitur cura pecuniam.

Ostendit in Euclione Plautus. Quantis ille senex curis & intemperijs ollam auro fartam, de loco in locum identidem transfert? quàm latebram nullam satis tutam putat? quantum oculos emisitios, vel in lusca & semicæca anu metuit? Nec sunt pauci eiuscemodi Eucliones, qui thesauros defodiunt, aut tres fores opponunt, quinque seras appendunt. Nota fuit & Propertio hæc querela. Ita enim interitum cuiusdam deflet.

Propert. lib. 3. eleg. 6.

*Ergo sollicita tu causa pecunia vita es?
Per te immaturum mortis adimus iter?
Tu vitijs hominum crudelia pabula præbes,
Semina curarum de capite orta tuo.*

Isa. 2. 7.

Curæ hæc nonnè totius ferè vitæ tempus insumunt? neque enim cessant, opibus accumulatis, sed semper durant, immò semper crescunt, quantum ipsa pecunia crescit. *Repleta est terra auro, & argento*

Cap. IV. Miseria in acquirendis, retinendis, & amittendis diuitijs. 23

argento dixit Isaias, cum de diuitijs loqueretur. Cur dixit, terra? cur non dixit, repleti sunt homines auro & argento? Nempe fieri potest, arca & domos hominum plenas esse diuitijs; homines vero auaros repleti, tametsi semper afferas, fieri non potest. Quam diu autem cupiditas manet, tam diu manet sollicitudo. Quam ob rem rectè Plato auarorum corda vasi rimoso comparauit: vt enim vas conuulsu repleti nequit, etsi vtrumque mare in illud infundas; ita cor cupidi numquam potest diuitijs impleri, quamuis omnes auri argentiq̄ue venas exhaustias. Talia finxerunt Poeta Danaidum dolia, fundo carentia, quæ casto labore noctes diesq̄ue, aquas acciperent, numquam implerentur. Tormenti hoc genus est, & in vanum laborare, accendunt enim sitim isti, non extinguunt, & velut in sacculum pertusum mittunt. *Improbi & auari*, inquit Cicero, *quoniam incertas, & in casu positas possessiones habent, & plus semper appetunt, nec eorum quisquam adhuc inuentus est, cui quod haberet, esset satis; non modo non copiosi ac diuites, sed etiam inopes ac pauperes existimandi sunt.*

Cic. Paradox
xviii.

An vigilare motu exanimem, noctesq̄, diesq̄
Formidare malos fures, incendia, seruos,
Ne te compilent, fugientes: hoc inuat? horum
Semper ego optarim pauperimus esse bonorum. &c:
Denique sit finis quarendi, cumq̄, habeas plus,
Pauperiam metuas minus, & finire laborem
Incipias, paruo quod auebas: nec facias, quod
Aufidius quidam, non longa est fabula, diues,
Vt metiretur nummos: ita sordidus, vt se
Non vquam seruo melius vestiret: ad vsque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat, at hunc liberta securi
Diuisit medium, fortissima Tyndaridarum.

Horat. lib. 2
Satyr. 1.

Manet ergo sollicitudo, & miseria, etiam post opes adeptas, immò augetur. Neque sollicitudo tantum, sed ea est natura diuitiarum, vt vel malos sequantur, vel faciant, si probos inuenerint. Aristotelis problema extat, quo quaerit: Qui fiat, vt paupertas, apud probos viros, plerumque versetur? redditq̄ue eiusce rei varias causas, inter quas est, Quod improbi per fas nefasq̄ue maliat

VII.

parare diuitias, quàm cum paupertate diutinum contubernium habere: fugere proinde ab illis, quibus videatur maximorum flagitiorum occasio futura; ad illos desistere, quos existimat sese rectè vsuros. Quò igitur tendunt opes? Nemo dixerit, eas tantùm improbis contingere, cum & Abraham, & Iob, & David diuites fuerint, & bellè dictum sit: *Diuitia bonis dantur, ne mala videantur: dantur malis, ne summa putentur: auferuntur bonis, ut probentur; malis verò, ut crucientur*: valde tamen vsitatum est, ut eos grauent, & in infernum deprimant, à quibus nimis anxie adaman- tur. Quàm enim difficile est, diuitias rectè, iustè, liberaliter ex- pendere? quàm laboriosum, eas à furibus, raptoribus, & iniurio- sis defendere? quàm multa sunt maledicta, inuidiæ, odia, propter eas, sustinenda? Quot subeunda lites? quot adeunda tribunalia? quot rogandi prætores? ipsa bella nonnè propter opes & posses- siones suscipiuntur? Cur Plurum sibi à Mercurio vltro adductum admittere noluit Timon ille? *Quoniam pridem, inquit, innumera- bilium malorum hic mihi fuit auctor, cum me assentatoribus proderet, in- fidiatores in me inuitaret, conflaret odium, illecebris corrumpere, inui- dia obnoxium redderet: deniq; cum me adeò perfidè ac proditoriè desti- tuerit.* Et S. quidam Pater dixit: *Aurum amplius cruciat, apud què largius fuerit.* Nec cruciat tantùm, sed etiam maculat. Quam- quam hoc habent diuites, quòd sicut aulæum floridum multa for- dida tegit, ita apud eos, auri splendore, & nitidis titulis multæ te- gantur calamitates; quæ tantò seuius intus vrunt, quantò magis premuntur foris: sicut incendia diutius inclusa, potentiùs eruptu- ræ. *Sudat pauper foris in opere, ait S. Bernardus, sed numquid anxie diues intus in sua cogitatione laborat? Aperit ille os suum in oscitatione, aperit iste in ructatione, & interdum grauius iste fastidio, quam ille in- edia cruciatur.* Quid enim illi sapiat, cuius anima est amaritudine plena? Dolorem non tollit, qui vulnera sua tegit. Periculosiores sunt cicatrices, si conaputrescant. Nec pauci sunt tales:

Lucian. in
Timone mis-
anthropo.

S. Bern. ser. 4.

Timon. Sat. 10.

*Plures nimia congesta pecunia curâ
Strangulat, & cuncta exsuperans patrimonia census.
sem, teste Petrarca, multis mortem attulere diuitia, requiem
omnibus abstulere. Vnde Chilon interrogatus, Quid essent diui-
tias? respondit: Thesaurus malorum, calamitatis viaticum, improbi-
tatis*

tatis suppedatio. Has cum quis, quamuis indignus, habere possit, in bonis non numero. Quod enim est bonum, id non quibus habere potest, ait Tullius. Et quis ea bona vocet, quæ vrunt, & cruciant? Et tamen homines ea expetunt. In hoc excusabiles sunt dii, ait Seneca, quod ista, quæ vrunt, quæ cruciant, optantibus data sunt.

Age ergo iam, & percontemur ab eis, ait S. Chryostomus, an expetenda videantur esse diuitia? Respondebunt primò, propter vitam voluptatem, & corporis delicias, tum deinde, propter honorem, & propter officia, quæ ab hominibus diuitiarum causa conferuntur, & quia diues facile vlisci potest in eos, qui iniuriam inferre tentauerint, & ut timori ceteris sit. Existimo, quod alias, exceptis his, causas non habeant, voluptatis dico, honoris officiorum, timoris & vltionis: nam neque sapientiores, neque temperantiores, neque prudentiores, neque clementiores diuitia hominem facere possunt, non denique sanctiores: nusquam enim aliquando iracundum in placidum & mansuetum commutarunt, neque incontinentem continentiam docuerunt, nec voluptuosum sobrietatem, nec inuerecundum verecundiam, nec aliud virtutis genus. Quod si virtutibus anima nihil conferunt, nec meliorem hominem secundum titulum virtutum reddunt, dic, quæso, quam ob causam videantur diuitia expetenda? Singula deinde ostendit, quæ vniuersim asseruerat, nimirum potius morbos à diuitijs haberi, quàm voluptates; superbiam, quàm honores, dedecus quàm dignitates; vliscendi autem potestatem potius causam esse execranda diuitias, quàm sectandi, de quibus postea locus erit agendi. Sufficiet hinc primum caput attigisse. Alibi igitur idem S. Pater ait: Vnum est quo diuitia paupertatem superare videntur, quotidianis affluere delicijs, multa in conuiujs repleri voluptate. Hoc tamen in pauperum mensa potius contingit, qui maiori, quàm diuites fruuntur voluptate. Et ne miremini dictum, ex ipsa rerum demonstratione manifestum fiet. Nostis quippe omnes, & hoc confitemini, quod voluptatem in conuiujs, non ferculorum natura, sed conuiuantium dispositio facere consuevit, ut cum fame quis mensam attingit, omni obsequio, & condimento, & innumeris ciborum illecebris, incundiorem escam gustabit, etsi omnium vilissima sit, necessitatem verò & esuriem proueniens (quod diuites faciunt) etiam si placentas inuenerit appositas, non sentiet voluptatem, appetitum scilicet non excitato, & in hoc testes qui-

Ant ser de
di it.
Cic. lib vlt.
Tuscul.
Senec. ep. 22

VIII.
S. Chryl. hom.
mil Quod
nemo læditur,
nisi à se
ipso

S Chrysostr.
hom. ad rom.

Prou. 27. 7.

dem vos omnes. Audiamus autem & Scripturam: Anima saturata calcabit fauam, & anima esuriens etiam amarum pro dolci sumet. Et certe quid dulcius fauo & melle? sed non incundum, ait, non esurienti. Quid verò amaris inincundius? sed dulcia pauperi sunt: pauperes autem cum necessitate & esurie ad cibum veniunt, diuites verò eam non expectant. Unde legitimam & sinceram voluptatem non capiunt. Neque in cibo tantum hoc accidit, sed etiam in potu. Sicut enim illuc esurries, supra escarum naturam, voluptatem inducit, sic & hic sitis incundissimum potum facere consuevit, etsi pura sit aqua, qua bibatur.

Psal. 80. 7.

Et hoc ipsum Prophetia dicebat: Et ex petra melle saturauit eos. Atqui hoc usquam in scriptura lectum est, quòd eduxerit Moses mel de petra, sed tantum aquam. quid igitur hoc? neque enim Scriptura mentitur: postquam enim sitientes, & indigentia defatigati in aquas inciderunt, ex potu voluptatem asserere volens, mel aquam appellauit: non tamquam mutata in mel natura, sed bibentium dispositione, fluentia illa melle incundiora faciente. Vides quomodo sitis sitienti potum suauem reddere consuevit? Multi ergo pauperes fatigati laboribus, siti ardentes, cum dicta voluptate talia cibare fluentia, diuites verò vinum suauem, & odorem, & omnem virtutem habens, qua in vino optari posset, haurientes, non eandem sensere delectationem. Hoc etiam in somno fieri videas, non enim molle stratum, neque de argentatis lectus, neque quies per domum facta somnum dulcem & procliuem facere solet, sicut laborare, & lassari, & vehementer somni indigentes reclinari. Et hoc testatur verum experientia; & ante ipsam experientiam Scripturarum sententia:

Eccle. 5. 11.

delitijs enim enutritus Salomon, idem demonstrare volens dicebat: Incundus somnus seruo, siue parum, siue multum comedat. Cur igitur addit: siue parum, siue multum comedat? Quia ambo hac vigiliam inducere solent, indigentia & crapula, illa quidem spiritum arefaciens, & palpebras corneas reddens, nec claudi permittens; hæc verò anhelitum angens, & elidens, & multos inferens dolores: sed tantum est laborum medicina, quòd si etiam ambo adsint, seruus dormire potest. Postquam enim serui tota die circumcursant, dominis suis ministrantes, & ne minimum quidem respirantes, sufficientem laborum & lassitudinem retributionem capiunt in dormiendo voluptatem. Et hoc Dei benignitate factum est, ut non auro & argento, sed labore & necessitate & omni disciplina emi valeant voluptates, Non sic diuites, sed stratis mollibus iacentes sape

tes saepe totam noctem insomnem ducunt, & multa somniantes tali non fruuntur voluptate. Cum ergo maiori cum voluptate pauper & comedat, & bibat, & dormiat, quare diuitia hac priuata supra ipsam paupertatem prerogatiuam habebunt?

Chrysolomo addatur Boëtius, qui ita de opulentia philosophatur, *Diuitia quantis implicita sint malis, breuissime monstrabo. Quid enim? pecuniamne congregare conaberis? Sed eripies habenti. Dignitatibus fulgere velis? donanti supplicabis: & qui praeire ceteros honore cupis, poscendi humilitate vilescis. Potentiamne desideras? subiectorum insidijs obnoxius periculis subiacobis. Gloriam petis? sed per aspera quaque distractus, securus esse desistis. Voluptuariam vitam degas? sed quis non spernat, atque abijciat vilissimam fragilissimamq; rei corporis seruitium? praefertim cum illud crucem potius soleat afferre, quam voluptatem? ut D. Chrysolomus paulo prius ostendit, hoc ipso pauperum conditionem praeferebat, quia illis omnia, quae voluptatem afferunt, accidunt iucundiora. Immo & saniora. Ita enim ille: Diuitibus in sua incunditate multa irruunt egritudines: pauperes autem a medicorum manibus immunes sunt. Si vero nonnumquam in imbecillitatem incidant, breui seipsum instaurant, mollitie omni liberi, & corpora habent robusta. Magna quidem possessio paupertas sapienter ipsam ferentibus, thesaurus, qui nequit auferri, inculpabilis possessio, diuersorium ab insidijs tutum, & fons purissima sanitatis. Amat igitur Deus illum, cui hanc possessionem tribuit, & hunc thesaurum largitur, & istum fontem sanitatis. An nequeunt vna consistere copia & inopia? copia autem pecuniarum bonum quoddam est? Ego vero nego illud esse bonum, inquit Boëtius, quod noceat habenti. Num id mentior? minime, inquis. Atqui diuitia possidentibus per sepe nocuerunt, cum pessimus quisq; aris alieni magis auidus, quidquid usquam auri gemmarumq; est, se solum, qui habet, dignissimum putat. Tu igitur, qui nunc contum gladiumq; sollicitus pertimescis, si via huius callem uacuis viator intrasses, coram latrone securus cantares. O praecleara opum mortalium beatitudo, quam cum adeptus fueris, securus esse desisti! An ne Christianos duntaxat ita iudicare existimes, etiam*

*Sensit Alexander resta cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,*

Passurus

IX.

Boët. de Consol. sol. Philos. l. 3. prof. 2.

S. Chrysol. hom. 2. ad pop.

Boët. de Consol. sol. Phil. l. 2. prof. 5.

Iuuen. sat. 14.

Passurus gestis æquanda periculis rebus.

D. Antonin. Nam esto, quietem, honorem, voluptatem, omnia habeat, qui pecuniam habet, tamen non habet securitatem. Et tantò grauiùs, tantò securiùs periclitatur. Proficiscebatur aliquando D. Ambrosius Romam. In Hetruria diuertit ab homine admodum copioso hospitio exceptus. Hic inter colloquendù cœpit iactare diuitias, prædicare familiam, filios laudare, denique prospera omnia commemorare, ac sanè præfidenter dicere: Nihil sibi vñquam in omni vita sua aduersum accidisse; læta omnia feliciaque euenisse. Quid ibi D. Ambrosius? an hunc censuit esse felicem? Nequaquam. Sed quàm primùm audiuit ita gloriantem, abitionem parauit, hortatusque est etiam comites suos, vt & ipsi discessum maturarent, fieri enim non posse, vt tanta rerum prosperarum affluentia exitum longè infelicissimum non sit habitura. Iussit ergo eos mox secum discedere, ne & illi vnà ira Dei furorem experirentur. Vix pedem è tectis extulit, cum hospes, & omnis familia, domusque tota repentino terræ hiatu absorpta est. I, vocales felices, qui dum se inter felices felicissimos putant, inter miserios miserrimi sunt numerandi: quibus malum ferò, sed simul venit.

X.

S. Chryf. in 6. 6. Matth.

Hucusque de acquisitione & possessione diuitiarum disputauimus, quæ si cum labore acquiruntur, cum solitudine possidentur, quantum dolorem dabunt, si amittantur? Amittuntur enim; quia omnia bona mundi triplex interitus tollit: aut ex seipsis veterascunt, aut luxu dominorum suorum consumuntur, aut ab extraneis dolo vel violentia, vel calumnia diripiuntur, ait disertissimus Pater. *Caduca nimirum hæc, ait Valerius, & fragilia puerilibusq; consentanea crepundijs sunt, quæ vires atque opes humana vocantur. Affluunt subito, repente dilabuntur: nullo in loco, nulla in persona stabilibus nix radicibus consistunt: sed incertissimo flatu fortuna huc atq; illuc acta, quos in sublime extulerunt, improniso decursu destitutos in profundo cladium miserabiliter immergunt. Itaq; neq; existimari, neque dici debent bona, quæ ut inflatorum malorum amaritudine desiderium suum duplicent, propensiore fauore primò delinitos, maiore postea malorum cumulo opprimere solent.* Democritus audiens de diuitijs in vtramque partem disceptantes, omnibus hominibus perpetuam quandam diuitiarum cupidam

Valer. Max. lib. 6. 9.

Max. scim. 12

cupida.

cupiditatem inesse dixit; quæ si non acquisita fuerint, vexant: si erunt acquisita, solitudine & cura torquent. Amissa verò dolores etiam adferunt hand mediocres. Quæ si non amittuntur in vita, certè cum vita amittendæ sunt. Quippe cum præsentis vita pariter diuitia dissoluantur non migrant cum possessore, sed ipsos potius deserunt ante mortem. Quod & ipsum demonstrat (Paulus) dicens: Neque in incerto diuitiarum. Nihil enim tam insidum, quam diuitia. Fugitiuus seruus est, copia diuitiarum, etsi enim innumera ipsi vincula iniicias, sic etiam cum ipsis vinculis fugit, sæpius pessulis, & foribus ipsum possidentes concluserrunt, seruatorum adhibita custodia: ille verò seruis ipsis persuadens, cum ipsis custodibus aufugit, & nihil custodia profuit. Quid hoc infidelius? Va his, qui in multitudine diuitiarum suarum sperant. Quare, dices, va ois? Quia, inquit, thesaurizat, & nescit cui congregauit ea. Labor ergo certus, & fructus incertus: sæpius inimicis laboras, & tu conficeris arumnis, & tibi quidem peccata, possessionem verò alijs hereditibus præbuit.

Doloris huius aliquot exempla libet apponere. Quo enim animo fuisse putemus Dionysium? qui cum hereditatis nomine à patre, Syracusanorum, ac penè totius Sicilia tyrannidem accepisset, maximarum opum dominus, exercituum dux, rector classium, equitatum potens, propter inopiam, litteras puerulos Corinthii docuit. Eodemq; tempore, tanta mutatione maiores natu, ne quis nimis fortuna crederet, magister ludi factus ex tyranno monuit. Quid sensisse existimemus Crassum? cui pecunia magnitudo locupletis nomen dedit? sed eidem postea inopia turpem decoctoris sigillationem iniunxit. Siquidem bonæ eius à creditoribus, quia solidum præstare non poterat, venierunt. Ira quoque amara sigillatione non caruit: quia cum egens ambularet, DIVE S ab occurrentibus salutabatur. Quod si isti dolorem presserunt, certè non pressit Ioannes Conarius Eques Polonus, nobili familia oriundus, de quo Cromerus hanc recenset historiã. Circa an. Christi 1177. imperium & gubernationem regni Polonici adiit Casimirus iuuenis adolescens lusui valde deditus, adèd quidem, ut temerè eum quouis luderet. Is ad ludendum aliquando prouocauit Equitem Polonum familia nobili, & hodieq; in eo regno præpotenti Ioannem Conarium. Assensus est regi Conarius, productaq; voluptas illa in multam noctem. Tandem utroque in somnum ruente, conuenit inter ipsos, ut

F unico

S. Chrysof.
homil. 2. ad
pop.
1. Tim. 6.

XI.
Valer. Max.
lib. 6. c. 9.

Idem ibid.

Martin. Cro-
mer lib. 6.
Chron. Pol.

42 Cap. IV. Misericordia in acquirendis, retinendis, & amittendis diuitijs,
 unico fortuna iactui, quod uterq; nummorum haberet, permitterent.
 Victoria penes regem fuit. Conarius partim iactura nummorum, par-
 tim scommate illudentis ei regis exacerbatus palma regem in faciem per-
 cussit, & noctis ac tenebrarum beneficio enasit. Mane postredie perqui-
 situs, & repertus, graui Iudicium sententia ad mortem damnatur. Sed
 rex quam primum intercessit, liberè confessus coram omnibus parū pec-
 casse Conarium, plurimum se in isto negotio. Nam primò prouocasse se
 Conarium ad ludendum; vrsisse deinde, in totam secum luderet summās;
 non quemuis in tanta nummorum iactura ira temperare posse; se dignā
 pœna esse, qui sua Maiestatis non habuerit maiorem rationem. Condo-
 nare igitur se, & plagam, & culpam Conario. Gratiā insuper ei se de-
 bere, qui vna plaga sapere eum docuerit, & à lenitate in futurum reuo-
 carit. Serio autem se hac dicere, vt Conarius certo sibi persuadeat ar-
 gumento, fore beneficium nouum. Et cum dicto afferri iussit omne au-
 rum, quod & posuerat ipse, & à Conario ex lucro acceperat; idq; alla-
 tum Conario in manus tradidit. Magna hæc regis virtus fuit, & he-
 roici pectoris exemplum; sed in Conario apparuit, quantus sit do-
 lor, pecuniam vel per ludum atque iocum amittere. Suprà osten-
 dimus in Antonio Vrceo Codro, quantam in mœstitiam, immò
 infaniam eum coniecerit, vel amissus incendio liber. Innumera
 sunt exempla, quæ docent, fluxa isthæc bona longè maiore cum
 dolore perdi, quàm labore quæri. Et subscribunt rotis cateruis
 agminatim occurrentes viri fæminæq; , lamentantes, quòd hosti-
 lis vel flamma, vel rapina eos dispoliârît. Quibus vel hoc solatij
 potest esse, quòd iam nihil debeant ampliùs metuere, quia nihil
 possunt ampliùs amittere.

C A P V T. V.

Quanta diuitijs & vitijs inter se sit cognatio?

I. Aborem, curam, dolorem afferunt opes, vt dixi, non
 tamen ex se, sed eorum culpâ, qui laborant, curant, aut
 dolent. At vnumquodq; non hominum, sed rerum pondere
 indicandum est; ait S. Hieronymus, nec diuiti obsunt opes, si bene v-
 tatur, nec pauperem egestas commendabiliorem facit. Et D. Augusti-
 nus: Vt non eritis, non pecuniam in diuite, sed auaritiā condemnari:
 aduertite, quod dico. Respicias in illum diuitem stantem iuxta te: & for-
 tē in 112

S. Hieronym.
 ep. ad Salui-
 an.
 S. August. in
 Plal. 51.